

ΔΡ. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΛΩΝΑΡΗ²

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διδασκαλία της Γεωγραφίας στη χώρα μας την τελευταία εικοσαετία βρίσκεται σε κρίση. Αυτό προκύπτει όχι μόνο από έρευνες, αλλά και από την εμπειρία των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα στα σχολεία. Τα αίτια αυτής της κακοδαιμονίας είναι πολλά, θα μπορούσαν να αναφερθούν τα σπουδαιότερα που είναι: Τα προγράμματα σπουδών τα οποία ακόμα και όταν εκπονούνται και είναι σύγχρονα πολλές φορές δεν υλοποιούνται. Οι τάξεις στις οποίες το αντικείμενο διδάσκεται ως ανεξάρτητο μάθημα και οι ώρες διδασκαλίας του, οι οποίες έχουν μειωθεί στο μισό περίπου σε σχέση με τις ώρες που διεδίθητο για το μάθημα πριν το 1984. Τα σχολικά εγχειρίδια, τα οποία δεν συνοδεύονται, ενώ θα έπρεπε, όπως από τις προδιαγραφές τους ορίζεται, από πακέτο εκπαιδευτικού υλικού απαραίτητου για τη διδασκαλία του μαθήματος. Η εκπαίδευση και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, οι οποίοι όπως είναι γνωστό, κυρίως γιατί δεν έχουν ποτέ διδαχθεί το μάθημα κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, δεν γνωρίζουν το αντικείμενο που καλούνται να διδάξουν.

Σήμερα, στα πλαίσια της νέας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, επιχειρείται και για το μάθημα της Γεωγραφίας μια βελτίωση των προγραμμάτων σπουδών του μαθήματος όσο και των προδιαγραφών που αφορούν στη συγγραφή των νέων σχολικών εγχειριδίων που θα εκδοθούν για την εφαρμογή τους. Παρόλα αυτά, πουθενά δε φαίνεται η βελτίωση της θέσης του μαθήματος μέσα στο συνολικό σχολικό πρόγραμμα, μια και ο χρόνος που του αφιερώνεται εξακολουθεί να είναι το ίδιο μειωμένος, η θέση του (αξιολογική σειρά) στο σχολικό πρόγραμμα αρκετά χαμηλή, και κυρίως δεν υπάρχει αναφορά για το πώς θα βελτιωθούν οι συνθήκες διδασκαλίας του μαθήματος, όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν το μάθημα. Το μάθημα, δηλαδή, της Γεωγραφίας εξακολουθεί και μέσα από τα νέα προγράμματα σπουδών να είναι ένα μάθημα "ήσσονος σημασίας" για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

ABSTRACT

The teaching of geography has undergone a crisis in Greece during the last two decades. This arises not only from research but also from the experience of those who teach this subject at school. The causes of this unfortunate situation are plenty. We could mention the most important of them, namely: curricula, which very often aren't materialized, no matter how modern they are when they are being designed. The classes where the subject is being taught as a discipline and the teaching hours, which have been reduced almost to the half, in relation to those which were offered for this subject before 1984. The textbooks aren't accompanied by a package of educational material, which is necessary for the teaching of Geography, though they should, as it is defined by the educational standards. The teachers' in service training, who, as it is well known, aren't aware of the subject which they are asked to teach, mostly because of the fact that they have never been taught this subject when they were students themselves. Nowadays, within the framework of the new educational reform, an improvement of the curricula as well as of the educational standards, which are related to the writing of new textbooks, is attempted. However, the improvement of the status of the subject is nowhere to be seen within the entire school curriculum, since the time devoted to it remains reduced, its status in the school curriculum rather low and mainly there is no reference of how the teaching conditions of this subject are going to be improved as far as the

1:THE STATUS OF GEOGRAPHY IN THE GREEK EDUCATIONAL SYSTEM IN THE COMPULSORY SCHOOLS.

2:ΓΕΩΛΟΓΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ.

Διεύθυνση οικίας: Πόντου 81 Δραπετσώνα Πειραιά 18648, e-mail: aklonari@geo.aegean.gr

people who teach this subject are concerned. That is, the subject of Geography is still, even in the new curricula, a subject "of lesser importance" in the Greek educational system.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Γεωγραφία στην εκπαίδευση, προγράμματα σπουδών, σχολικό πρόγραμμα σπουδών γεωγραφίας, υποχρεωτική εκπαίδευση.

KEY WORDS: Geography in education, curriculum, school geography curriculum compulsory education.

Την τελευταία δεκαετία διανύουμε μια περίοδο αλληπάλληλων εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Κατά την άποψη των εισηγητών τους η αναγκαιότητα αυτή προέκυψε αφενός μεν γιατί "ζούμε σ' ένα κόσμο όπου η κοινωνική αναγκαιότητα είναι συνυφασμένη με πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές παρεμβάσεις που έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό την μεταβλητότητα", αφετέρου δε διότι "ο άλλοτε αδιαμφισβήτητος ρόλος του σχολείου ως βασικού κοινωνικού θεσμού, στο θέμα της παροχής γνώσης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων βρίσκεται σε μια διαδικασία αποδυνάμωσης" (ΦΕΚ 1366 τ. Β' / 18.10.2001). Αυτοί είναι κυρίως οι λόγοι που θεωρούν ότι δημιουργούν επιτακτική την ανάγκη αναδιάρθρωσης των εκπαιδευτικών δυνατοτήτων του σχολείου, έτσι ώστε να ενισχυθούν αποτελεσματικά οι μαθησιακές και κοινωνικές λειτουργίες του ώστε να δομηθεί ένα ισχυρό παιδαγωγικό περιβάλλον.

Κάτω από το πρίσμα των παραπάνω ιδεών διαμορφώθηκε τελικά το Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Ε.Π.Π.Σ.) για όλα τα μαθήματα, καθώς και τα νέα Ωρολόγια Προγράμματα που θεωρείται ότι απαντούν στις προκλήσεις της εποχής μας.

Η ανάπτυξη δηλαδή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών (Π.Σ.) ήρθε ως ένα απαραίτητο μέσο προσαρμογής της εκπαίδευσης στις συνεχείς και πολύ γρήγορες αλλαγές που συμβαίνουν τόσο στον κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό τομέα, όσο και στον τομέα της τεχνολογίας. Γι' αυτούς τους λόγους τα τελευταία χρόνια η εκπαίδευση βρίσκεται σε μια μεταβατική περίοδο επαναπροσδιορισμού των διδακτικών της σκοπών, των αρχών επιλογής και οργάνωσης του περιεχομένου της, αλλά και της διδακτικής μεθοδολογίας (Rawling, 1996).

Έτσι και στα νέα Προγράμματα Σπουδών της Γεωγραφίας (ΦΕΚ 1375 τ. Β' 18-10-2000) η προσοχή των συντακτών είναι εστιασμένη τόσο στην ανανέωση του περιεχομένου της, σύμφωνα με την ανάπτυξη του επιστημονικού πεδίου της Γεωγραφίας, όσο και σε νέες διδακτικές προσεγγίσεις σύμφωνα με τις σύγχρονες θεωρίες των επιστημών της Αγωγής.

Επίσης το Πρόγραμμα Σπουδών συνοψίζει και εκφράζει τις θέσεις της πολιτείας αναφορικά με α) τις γνώσεις και δεξιότητες που οφείλει να κατακτήσει ο μαθητής κατά τη διάρκεια των σπουδών του μέσα από το μάθημα της Γεωγραφίας, β) τη διδακτική μεθοδολογία που θα μπορούσε να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός στην καθημερινή πρακτική στην τάξη, γ) τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών και δ) τις προδιαγραφές για την παραγωγή του εκπαιδευτικού υλικού (σχολικά εγχειρίδια, εποπτικό υλικό, χάρτες, λογισμικό κ.ά.)

Ως εκ τούτου οι συντάκτες των Προγραμμάτων Σπουδών επωμίστηκαν τη σημαντική ευθύνη αφενός μεν να μεταφέρουν σ' ένα κείμενο την επίσημη εκπαιδευτική πολιτική, αφετέρου τις σύγχρονες απόψεις των επιστημόνων για το τι είναι σημαντικό να διδαχθεί, πώς αυτό να μεταφερθεί σε παιδιά, ηλικίας μέχρι 14 ετών και να εξακολουθεί να είναι ουσιαστική και έγκυρη επιστημονική γνώση που όμως θα δίνει έμφαση στην πρακτική της όψη και την καθημερινή εφαρμογή της και τέλος ποια διδακτικά μοντέλα είναι καταλληλότερα ώστε να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη γνωστικών και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων των μαθητών (Κλωνάρη, 2001).

Τα ερωτήματα που τίθενται σήμερα είναι:

- Όλες αυτές οι προθέσεις όπως εκφράζονται στα νέα Προγράμματα Σπουδών (Π.Σ.) της Γεωγραφίας θα υλοποιηθούν;
- Μόνο με τη δημιουργία νέων Π.Σ. και τη συγγραφή νέων σχολικών εγχειριδίων βελτιώνεται η θέση του μαθήματος στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;
- Η αρνητική στάση απέναντι στο μάθημα, τόσο των εκπαιδευτικών που το διδάσκουν, όσο και των υπευθύνων που παράγουν την εκπαιδευτική πολιτική στον τόπο μας και οι οποίοι εξακολουθούν να το θεωρούν ως μάθημα "ήσσονος σημασίας" πώς θα ξεπεραστεί;

Θα επιχειρηθεί μέσα σ' αυτήν την εργασία να δοθούν απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα χρησιμοποιώντας κατεξοχήν την μέχρι τώρα εκπαιδευτική εμπειρία που υπάρχει από προηγούμενες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και εφαρμογές νέων Π.Σ. Γεωγραφίας που έχουν γίνει στο Ελληνικό σχολείο, τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία όπου η διδασκαλία της Γεωγραφίας βρίσκεται σε μεγάλη κρίση. (Ρέντζος, 1984), (Κατσικής, 1992).

Μέσα από τη σύγκριση του "πριν", του "σήμερα" και του τι πρόκειται να γίνει στο "μέλλον" μπορεί κάποιος να διακρίνει κατά πόσο η θέση του μαθήματος αλλάζει ή παραμένει σταθερά εκεί που την τελευταία εικοσαετία οι υπεύθυνοι του σχεδιασμού της Γεωγραφικής εκπαίδευσης στη χώρα μας την έχουν κατατάξει.

Η πρώτη μείωση ωρών του μαθήματος συμβαίνει στα προγράμματα του 1977 (ΦΕΚ 347, τ. Α'/1977) και του 1981 (ΦΕΚ 240. τ. Α'/1981) όπου η Σπουδή του περιβάλλοντος από 5 ώρες την εβδομάδα για την Α' και Β' τάξη του Δημοτικού διδάσκεται 3 ώρες / τάξη (1981), η Γεωγραφία της Γ' και Δ' τάξης από 3 ώρες την εβδομάδα σε 2 ώρες / τάξη (1977), ενώ για την Ε' και ΣΤ' τάξη αντίστοιχα διατηρούνται οι δύο ώρες την εβδομάδα σταθερές. Βεβαίως με την αλλαγή των προγραμμάτων αλλάζουν μόνο οι ώρες διδασκαλίας του μαθήματος ενώ παραμένουν ουσιαστικά σταθεροί οι σκοποί και το περιεχόμενό του, κυρίως για τις τέσσερις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού σχολείου. (Κλωνάρη, 1997). Όσον αφορά τις ώρες διδασκαλίας της Γεωγραφίας στο Γυμνάσιο και το Λύκειο μειώνονται και αυτές. Έτσι για μεν το Γυμνάσιο από 2 ώρες που διδάσκεται σε κάθε τάξη το 1977 οι ώρες γίνονται αντίστοιχα 1,5 ώρα για την Α' Γυμνασίου, 1 ώρα για την Β' Γυμνασίου και 1,5 ώρα για τη Γ' Γυμνασίου και για την Β' Λυκείου από δύο ώρες / εβδομάδα γίνεται μία. (Ρέντζος, 1984). Όμως και πάλι οι μειώσεις των ωρών διδασκαλίας δεν σημαίνουν και αλλαγές στο περιεχόμενο ή τους σκοπούς του μαθήματος.

Αν λοιπόν συγκρίνουμε τις ώρες διδασκαλίας του μαθήματος πριν το 1977 και από το 1977 έως και το 1981 (βλ. Διάγραμμα) θα παρατηρήσουμε μια πρώτη δραστική μείωση των ωρών διδασκαλίας του μαθήματος στο Ελληνικό Σχολείο. Ο συνολικός χρόνος διδασκαλίας του μαθήματος από 20 ώρες (για όλες τις τάξεις) μειώθηκε σε 14 στο Δημοτικό, από 6 ώρες / εβδομάδα σε 4 ώρες στο Γυμνάσιο και από 2 ώρες σε 1 στο Λύκειο.

Η ουσιαστική κατάρρευση του μαθήματος όμως συμβαίνει με την αμέσως επόμενη αλλαγή Ωρολογίων και Αναλυτικών Προγραμμάτων, το 1984 (ΦΕΚ 185, τ. Α'/1984), όπου θεωρητικά ολοκληρώνεται στο μεγαλύτερο μέρος της η καινούργια μεταρρύθμιση που είχε ξεκινήσει το 1980 για το Δημοτικό Σχολείο. Στα προγράμματα αυτά, που κατά γενική ομολογία ήταν σύγχρονα για την εποχή τους η Γεωγραφία εμφανίζεται ως ανεξάρτητο μάθημα μόνο στην Ε' και ΣΤ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου και για 1 ώρα μόνο την εβδομάδα για κάθε τάξη, ενώ για τις πρώτες τέσσερις τάξεις ενσωματώνεται στο μάθημα που ονομάζεται "Μελέτη του Περιβάλλοντος" (Μ.τ.Π.) και διδάσκεται για 3 ώρες την εβδομάδα για κάθε τάξη. Σ' αυτήν την ενιαία προσέγγιση των μαθημάτων μέσα από την Μ.τ.Π. οι έννοιες της Γεωγραφίας για μεν την Α' και Β' τάξη είναι ελάχιστες, για δε την Γ' και Δ' τάξη η ύλη της Γεωγραφίας που περιέχεται αντιστοιχεί σε χρόνο περίπου ίσο με το 1/3 του συνολικού χρόνου που αυτό το μάθημα διδάσκεται. Το αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι ενώ οι ώρες του μαθήματος για την Ε' και ΣΤ' τάξη μειώθηκαν στο μισό, τα προγράμματα και τα βιβλία παρέμειναν τα ίδια. (Κλωνάρη, 1997). Όσον αφορά τώρα τις ώρες διδασκαλίας του μαθήματος στο Γυμνάσιο αυτή την περίοδο παραμένουν σταθερές, ενώ καταργείται το μάθημα της Οικονομικής Γεωγραφίας από το Λύκειο.

Αν συγκρίνουμε λοιπόν και πάλι τις συνολικές ώρες διδασκαλίας του μαθήματος το 1984 με αυτές του 1977 (βλ. Διάγραμμα) παρατηρούμε ότι οι ώρες διδασκαλίας της Γεωγραφίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση έχουν μείνει λιγότερο από τις μισές. Παρόλα αυτά η θέση της (αξιολογική σειρά) στο Α.Π. δεν αλλάζει και παραμένει σταθερά στην 6^η θέση για το Δημοτικό Σχολείο, όπως επίσης ακόμα δεν έχει εμφανιστεί η νέα φιλοσοφία που διέπει τη διδασκαλία της και την οργάνωση του περιεχομένου της τόσο στην Α/θμια όσο και στη Β/θμια εκπαίδευση.

Αυτή η θέση του μαθήματος διατηρείται μέχρι και το 2000 παρόλο που το 1989 εκπονήθηκαν νέα Α.Π. Γεωγραφίας για την Ε' και ΣΤ' τάξη του Δημοτικού σχολείου (ΦΕΚ 7, τ. Α'/1987), τα οποία προέβλεπαν αφενός μεν αύξηση και πάλι των ωρών διδασκαλίας από 1 ώρα / εβδομάδα σε 2 ώρες, αφετέρου τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού που θα έπρεπε να συνοδεύει τα σχολικά εγχειρίδια ώστε να υπάρξει αποτελεσματικότερη εφαρμογή των νέων προγραμμάτων. Επίσης είχε ζητηθεί να πραγματοποιηθεί ευρείας κλίμακας επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ώστε να εισαχθούν

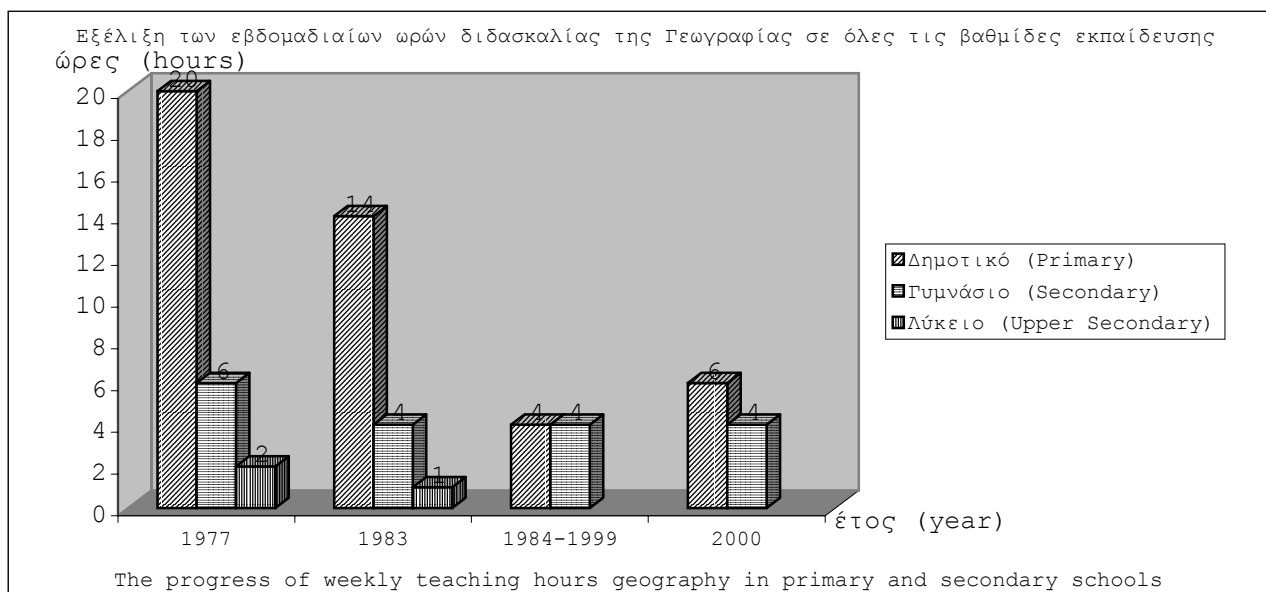
στο νέο πνεύμα του μαθήματος κι έτσι να έχουν θετική στάση απέναντι στο μάθημα. Αυτό ιδιαίτερα είχε τονιστεί γιατί την πενταετία που είχε μεσολαβήσει από την εφαρμογή των νέων προγραμμάτων της Μελέτης του Περιβάλλοντος (Μ.τ.Π.) στη Γ' και Δ' τάξη είχαν δημιουργηθεί τόσα προβλήματα που είχαν γίνει ήδη δύο διορθώσεις στα βιβλία και επρόκειτο να ακολουθήσουν και άλλες εξαιτίας των αντιδράσεων των εκπαιδευτικών από την εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων.

Επιπλέον είχαν αρχίσει να εμφανίζονται τα πρώτα αποτελέσματα έλλειψης κυρίως γεωγραφικής γνώσης των μαθητών στο σχολείο.

Εν τούτοις τίποτα από τα παραπάνω δεν πραγματοποιήθηκε, ούτε οι ώρες αυξήθηκαν, ούτε το πρόγραμμα εφαρμόστηκε όπως είχε δημοσιευθεί. Και σαν να μην έφθαναν όλα αυτά και ενώ οι διαμαρτυρίες των εκπαιδευτικών όσον αφορά στη γεωγραφική εκπαίδευση στην Ελλάδα συνεχώς πλήθαιναν, το μάθημα της Γεωγραφίας από το 1995 καταργείται από την Γ' τάξη του Γυμνασίου και διδάσκεται μόνο στην Α' και Β' τάξη από 2 ώρες. Οι αλλαγές αυτές γίνονται χωρίς και πάλι να υπάρχουν νέα προγράμματα σπουδών αλλά με ανακατανομή της ίδιας ύλης και τη χρήση των ίδιων -παλιών- βιβλίων. Η Γεωγραφία δηλαδή από ότι φαίνεται είναι το μάθημα "πασπαρτού" του ελληνικού σχολείου. Είναι αυτό, που σε κάθε περίπτωση που οι ιθύνοντες του Π.Ι. θέλουν να εξοικονομήσουν χρόνο είτε για να αυξήσουν τις ώρες άλλων μαθημάτων ή για να προσθέσουν τα μαθήματα στο πρόγραμμα, κόβουν τις ώρες του από το πρόγραμμα, αλλάζουν τις τάξεις που διδάσκεται χωρίς καν να νοιάζονται πώς αυτά θα εφαρμοστούν και τι συνέπειες θα έχουν.

Τα πρώτα αισιόδοξα μηνύματα φάνηκαν να έρχονται για πρώτη φορά όταν συγκροτήθηκαν επιτροπές για την εκπόνηση νέων προγραμμάτων Σπουδών για τη Γεωγραφία για όλες τις τάξεις. Έτσι τα πρώτα νέα, πλήρη, σύγχρονα και έγκυρα επιστημονικά προγράμματα σπουδών Γεωγραφίας στο Γυμνάσιο δημοσιεύονται το 1996. (ΦΕΚ 241, τ. Β' /1996). Σ' αυτά για πρώτη φορά περιέχονται οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή τους, οι προδιαγραφές για τα σχολικά εγχειρίδια αλλά και τους χάρτες και το συνοδευτικό εποπτικό υλικό που θα έπρεπε να πάει στα σχολεία. Σ' αυτά τα προγράμματα οι ώρες διδασκαλίας παραμένουν οι ίδιες το αρνητικό όμως εξακολουθεί να είναι ότι οι Έλληνες μαθητές δεν ξανασχολούνται με το αντικείμενο μετά τα 14 χρόνια τους. Σ' αυτό η Ελλάδα κατέχει μια παγκόσμια αρνητική πρωτιά. Είμαστε ίσως η μοναδική χώρα στον κόσμο όπου η διδασκαλία της γεωγραφίας τελειώνει στην Β' Γυμνασίου.

Θα αναρωτηθεί κανείς αν και αυτό το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις προδιαγραφές που είχαν αρχικά τεθεί; Η απάντηση είναι όχι. Εκτός από τη συγγραφή των νέων σχολικών εγχειριδίων γεωγραφίας, ούτε χάρτες πήγαν στα σχολεία, ούτε το συνοδευτικό εποπτικό υλικό κατασκευάστηκε, παρόλο που η επιτροπή το παρέδωσε στο Π.Ι., αλλά δεν βρέθηκαν τα χρήματα για να δημιουργηθεί και να σταλεί στα σχολεία. Επίσης εξίσου σημαντικό είναι ότι ενώ είχε ζητηθεί να γίνει επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αυτή δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

Το πιο μεγάλο πρόβλημα όμως για τη σωστή εφαρμογή και αυτού του προγράμματος ήταν ότι είχε στηριχθεί σ' ένα ενιαίο πρόγραμμα σπουδών Γεωγραφίας που θεωρούσε ως δεδομένο ότι ταυτόχρονα και στο δημοτικό θα είχε προχωρήσει η εκπόνηση των νέων προγραμμάτων σπουδών οπότε θα υπήρχε μια συνέχεια στη Γεωγραφική εκπαίδευση των μαθητών. Όμως και αυτή η προϋπόθεση είχε πέσει στο κενό.

Για άγνωστους λόγους τα μεν προγράμματα σπουδών της Γεωγραφίας Ε' και ΣΤ' τάξης ενώ είχαν συνταχθεί παρέμειναν στα συρτάρια και μόλις το 2000 δημοσιεύθηκαν, τα δε προγράμματα "Μελέτης του Περιβάλλοντος" άργησαν να τελειώσουν και μόλις το 2001 δημοσιεύθηκαν. Αυτό σημαίνει ότι και αυτά τα προγράμματα δεν έχουν εφαρμοστεί στα σχολεία. Εξακολουθούν δηλαδή σήμερα στο Δημοτικό σχολείο να διδάσκονται τα βιβλία του 1990 παρόλο που οι ώρες του μαθήματος από το 2000 όπως αναφέρθηκε από 1 έγιναν 2.

Βλέπει κανείς δηλαδή μέσα από όλη αυτή την ιστορική αναδρομή ότι το πρόβλημα της κακοδιαμονίας της Γεωγραφίας στην εκπαίδευση δεν οφείλεται τόσο στο ότι δεν συντάχθηκαν νέα, σύγχρονα, έγκυρα προγράμματα, αλλά στο ότι αυτά τα προγράμματα ποτέ δεν εφαρμόστηκαν, κυρίως ποτέ δεν αξιολογήθηκαν ώστε οι οποιεσδήποτε διορθώσεις τους να βασίζονται σε ερευνητικά, επιστημονικά δεδομένα.

Το οξύμωρο δε σε όλη αυτήν την υπόθεση είναι ότι σήμερα έχουμε και πάλι νέα προγράμματα σπουδών για το μάθημα (ΦΕΚ 1375/2001), στηριγμένα θεωρητικά σε ένα νέο ενιαίο πλαίσιο προγράμματος σπουδών (ΦΕΚ 1366/2001) που όμως και πάλι δεν προέκυψε ούτε από καμιά νέα αναγκαιότητα, ούτε από καμιά βελτίωση των ωρών διδασκαλίας του μαθήματος.

Αν δε κάποιος τα διαβάσει προσεκτικά θα παρατηρήσει ότι οι αλλαγές που έχουν γίνει σε σχέση με αυτά του 2000 και του 1996 είναι ελάχιστες και όχι ουσιαστικές όσον αφορά τόσο στη σκοποθεσία όσο και στην οργάνωση του περιεχομένου αλλά και τη διδακτική μεθοδολογία. Αντίθετα θα μπορούσε να διακρίνει κανείς μια περαιτέρω υποβάθμιση του αντικείμενου αφού πρόγραμμα με το ίδιο σχεδόν περιεχόμενο στο Γυμνάσιο ονομάζεται όχι πρόγραμμα Γεωγραφίας αλλά πρόγραμμα Γεωλογίας - Γεωγραφίας, προτάσσοντας τον τίτλο της Γεωλογίας, χωρίς όμως, και να τεκμηριώνουν επιστημονικά και παιδαγωγικά αυτές τις αλλαγές. Θα μπορούσε να πει κανείς μάλιστα ότι οι αλλαγές αυτές όχι μόνο δεν εκσυγχρονίζουν το περιεχόμενο του μαθήματος αλλά το γυρίζουν προς τα πίσω μια και οι ενότητες που αφαιρέθηκαν είναι όλες από την ανθρωπογεωγραφία. Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν έχει αποσαφηνισθεί ακόμα πώς θα εφαρμοστούν τα προγράμματα σπουδών γεωγραφίας μέχρι την Δ' τάξη του Δημοτικού μέσα από το μάθημα της "Μελέτης του Περιβάλλοντος". Έχοντας υπόψη δε τα προβλήματα που είχαν προκύψει από την εφαρμογή των προηγούμενων αντιστοιχών προγραμμάτων, φαίνεται και πάλι ότι επιχειρείται να κτιστούν οι νέες γνώσεις και δεξιότητες σ' ένα οικοδόμημα που δεν είναι βέβαιο ότι θα έχει βάσεις.

Τελικά αν κάποιος λάβει σοβαρά υπόψη του όλη αυτή την εμπειρία από τον τρόπο υλοποίησης των εκάστοτε νέων προγραμμάτων σπουδών της Γεωγραφίας στο σχολείο σε κάθε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, δεν θα μπορούσε να είναι αισιόδοξος για το μέλλον του μαθήματος, αφού κάθε φορά η θέση της Γεωγραφίας αντί να βελτιώνεται γίνεται ασθενέστερη μέχρι να κινδυνεύει σήμερα να εξαφανιστεί ακόμα και ως όνομα από το ελληνικό σχολείο. Εκείνο που θεωρείται βέβαιο λοιπόν είναι ότι δεν έχουμε ανάγκη μόνο νέα προγράμματα ή ακόμα καλύτερα σχολικά εγχειρίδια για να βελτιωθεί η θέση του μαθήματος στο σχολείο. Εκείνο που περισσότερο χρειάζεται είναι να αλλάξει η νοοτροπία και η αρνητική στάση απέναντι στο μάθημα αυτών που σχεδιάζουν την εκπαιδευτική πολιτική στον τόπο μας. Να βελτιωθούν οι συνθήκες εφαρμογής των προγραμμάτων στο σχολείο, να διδάσκουν το μάθημα εκπαιδευτικοί που θα γνωρίζουν το αντικείμενο ώστε να μην το υποβαθμίζουν ακόμα περισσότερο μέσα από την άγνοια και την αδιαφορία τους και να δημιουργηθεί το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό που θα στηρίζει τις νέες διδακτικές προσεγγίσεις που προτείνονται. Μόνο τότε, ίσως το μάθημα της Γεωγραφίας πάψει να είναι ένα από τα τελευταία στη σειρά μαθήματα που διδάσκονται στο ελληνικό σχολείο, όσον αφορά τις ώρες διδασκαλίας που του αφιερώνονται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Κατσίκης Απ., 1992, Γεωγραφική Παιδεία και σχολική Γεωγραφία. Καταγραφή συμπτωμάτων και αιτίων της κρίσης στον τομέα "Γεωγραφική Εκπαίδευση", *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 64 σελ. 66-72.
- [2] Κλωνάρη Αικ., 2001, Κριτική θεώρηση του νέου Αναλυτικού Προγράμματος Γεωγραφίας στο Δημοτικό Σχολείο, *Η διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Προβλήματα και Προοπτικές*, σελ. 111 - 116, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα.
- [3] Κλωνάρη Αικ., 1997, Το μάθημα της Γεωγραφίας στην Α/θμια Εκπαίδευση μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια (1913 - σήμερα). Η περίπτωση των σχολικών εγχειριδίων γεωγραφίας της ΣΤ' τάξης, Αθήνα.
- [4] Ρέντζος Ιωαν., 1984, Γεωγραφική Εκπαίδευση Επικαιρότητας, Αθήνα.
- [5] Rawling E., 1996, A school geography curriculum for the twenty first century; The experience of the national curriculum in England and Wales, *International Journal of Social Education*, v.10, p.1-12 Fall/Wint. '95-96.
- [6] ΦΕΚ 1366 τ.Β΄., 18-10-2001. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών.
- [7] ΦΕΚ 1375 τ.Β΄., 18-10-2001, Ε.Π.Π.Σ. - Γεωγραφία
- [8] ΦΕΚ 355, τ.Β΄., 17-3-2000, Πρόγραμμα Σπουδών Γεωγραφία Ε΄ & Στ΄ Τάξεων Δημοτικού.
- [9] ΦΕΚ 347, τ.Α΄, 12-11-1997, Περί των διδασκόμενων μαθημάτων και του αναλυτικού και ωρολογίου προγράμματος του Δημοτικού σχολείου
- [10] ΦΕΚ 241, τ.Α΄., 20-9-1996, Τροποποίηση αναλυτικών και ωρολογίων προγραμμάτων σχολικών μονάδων Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- [11] ΦΕΚ 7, τ.Α΄, 9-1-1989, Αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Γεωγραφίας των Ε΄ & Στ΄ τάξεων του Δημοτικού σχολείου.
- [12] ΦΕΚ 185, τ.Α΄, 20-11-1984, Αναλυτικό πρόγραμμα Μαθηματικών Δ΄ και Ε΄ τάξεων, Νεοελληνικής Γλώσσας Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεων Δημοτικού Σχολείου, τροποποίηση και συμπλήρωση των αναλυτικών προγραμμάτων του μαθήματος Μελέτης του περιβάλλοντος της Β΄ τάξεως και εβδομαδιαία ωρολόγια προγράμματα μαθημάτων δημοτικού σχολείου.
- [13] ΦΕΚ 240, τ. Α΄, 3-9-1981, Περί αντικαταστάσεως του άρθρου 4 του Π.Δ. 1034/1977.
- [14] ΦΕΚ 347, τ. Α΄, 12-11-1977, Π.Δ. 1034, Περί του ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου.